

Х. Карабінович,
студентка,
В. Павлик,
кандидат філол. наук, доцент,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МЕТАФОРА У РОМАНІ-ФЕНТЕЗІ ДЖ. МАРТІНА «ГРА ПРЕСТОЛІВ» : ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Проблема перекладу метафори ставить у глухий кут не лише початківців, але й професійних перекладачів. Переклад цього художнього засобу потребує особливої уваги та максимальної точності, тому що текст оригіналу несе в собі авторські образи, його культурні реалії та асоціації.

Т. А. Казакова та В. І. Карабан пропонують такі способи перекладу метафори [1; 2]: 1) повний переклад; 2) додавання/опущення; 3) заміна; 4) структурна перебудова; 5) традиційний відповідник; 6) паралельне найменування (метафоричної основи). Як зазначає Т. Казакова, повний переклад метафори застосовують у випадку, якщо в мові оригіналу і мові перекладу збігаються як правила сполучуваності, так і традиції вираження емоційно-оцінної інформації, вжитої у цій метафорі. Якщо ж це не так, то метафора зазнає перекладацьких трансформацій, насамперед лексичних (додавання, опущення, зміна граматичної форми, контекстуальна заміна) та стилістичних (зміна стилістичного забарвлення, погляду/ставлення, зміщення акценту).

Розгляньмо детальніше способи відтворення метафор у романі-фентезі Дж. Мартіна «Гра престолів», які застосував перекладач В. Бродовий для збереження виразності та емоційності висловлювання.

Метафору можна передати за допомогою структурної перебудови (застосовують, коли у вихідній мові і мові перекладу різні граматичні традиції оформлення метафори) і повного відповідника. Розгляньмо приклад: «*The hard cruel times, her father said.*» («Важкі й жорстокі часи, — продовжив батько.») [4: 156; 3: 54]. Для відтворення метафоричного значення *the hard cruel times* перекладач застосував структурну перебудову та повний відповідник *важкі й жорстокі часи*. У мові перекладу з'явився сполучник *й*, якого немає в оригіналі, але це цілком зберегло емоційно-експресивний рівень висловлювання.

Ще одним прикладом структурної перебудови є «*Old Nan told him a story about a bad little boy who climbed too high and was struck down by lightning, and how afterward the crows came to peck out his eyes.*» (Стара Мамка розповіла йому історію про неслухняного хлопчика, який заліз так високо, що його вдарила блискавка, а потім гайвороння видзьобало очі.) [4: 61; 3: 14]. Тут спостерігаємо наявність такої образної метафори, як *the boy was struck down by lightning* – його вдарила блискавка. В оригіналі використано пасивний стан дієслова *was struck down*, в перекладі – активний *вдарила*. Як бачимо, метафора була відтворена за допомогою структурної перебудови. Для того щоб передати

цей троп у мові перекладу, потрібно щось змінювати. Для англійської мови, з погляду граматики, характерний власне пасивний стан дієслова, чого не можемо сказати про українську. Якщо б використати пасивний зворот, то переклад звучав би так: *він був ударений блискавкою*. Це звучить штучно і зовсім не характерно для української мови.

Іншим способом перекладу є повний переклад (використовують для метафоричних одиниць в тому випадку, коли у вихідній мові і мові перекладу збігаються як правила сполучуваності, так і традиції вираження емоційно-оцінної інформації, що була використана в цій метафорі). «*Sending other men to do his office... some might construe that as a grave insult.*» («*Посилати інших людей виконувати його обов'язок... хтось сприйняв би це як тяжку образу.*») [4: 321; 3: 116]. У наведеному вище прикладі метафорою виступає таке словосполучення, як *a grave insult*, що в перекладі означає *тяжка образа*. У цьому реченні автор застосував спосіб повного перекладу, і, можна сказати, що відповідно до емоційного та стилістичного забарвлення, все залишилось незмінним як у мові оригіналу, так і в мові перекладу. З погляду граматики, теж дотримано відповідної конструкції.

У деяких випадках перекладач поєднує метод додавання (використовують тоді, коли ступінь подібності у вихідній мові і мові перекладу різний і потрібно експлікувати (прийом додавання) те, що мають на увазі в тексті) та традиційного відповідника (використовують щодо метафор фольклорного, біблійного, античного походження, коли у вихідній мові і мові перекладу склалися різні способи вираження метафоричної подібності). «*A single hard word to end the matter.*» («*Це важке слово мало закінчити суперечку, але не закінчило.*») [4: 85; 3: 27]. Метафору *a single hard word* було перекладено не її повним відповідником, а традиційним, що є широковживаним в українській мові. Можна сказати тільки одне: у наведеному прикладі опущено слово *single*, що в перекладі означає *один, окремих*. Проте це не призвело до стилістичних втрат. Що ж до іншої метафори *word to end the matter* – *слово мало закінчити суперечку, але не закінчило*, можна зазначити, що автор використав метод додавання, а це, з одного боку, зумовило часткову зміну змісту, а з іншого – надало виразу певної експресивності.

Ще одним прикладом способу традиційного відповідника є «*Eight days, maybe nine. And night is falling.*» («*Днів з вісім, а може, й дев'ять. Ще й сонце сідає.*») [4: 9; 3: 1]. Це речення містить одну метафору *night is falling*. І для її перекладу В. Бродовий використав традиційний відповідник *сонце сідає*.

Метафори можна відтворювати і за допомогою заміни (використовують у випадках лексичної або асоціативної невідповідності між елементами метафори у вихідній мові і мові перекладу). У прикладі «*Lord Renly wore a half smile that might mean anything...*» («*Князь Ренлі грав на губах легкою усмішкою, яка могла означати що завгодно.*») [4: 111; 3: 37] слово *wore* вжито у незвичному для нього контексті, тому, перекладаючи, В. Бродовий не уникнув авторської метафори, а використав спосіб заміни, тобто *wore* (що в перекладі означає «*носив*» чи «*протирав*») замінив на *грав*. Таку трансформацію можна вважати авторською метафорою. Щодо іншої метафори *a half smile*, яка перекладена

легка усмішка, то вона теж є авторською. Оскільки *half* означає *половина, компонент*, але аж ніяк не *легка*. Проте можна сказати, що такий спосіб перекладу пом'якшив вираз та надав йому більшої експресивності.

Різновидом способу повної заміни є також часткова. У перекладі цього твору часто вдаються до такої трансформації. Наприклад: «*That would have been a very good time to have kept his mouth closed and his head bowed.*» («Якраз тиї доречно було б тримати рота на замку, а голову похиленою.») [4: 282; 3: 102]. У цьому прикладі метафорою є *to have kept his mouth closed*, що в перекладі означає *тримати рота на замку*. Як бачимо з контексту, у перекладі використано заміну. Для української вислів *тримати рот на замку* не є характерним, це калька з російської мови *держать рот на замке*. А от відповідником у рідній мові міг би бути фразеологізм *тримати язика за зубами*. Якщо б автор передав цю метафору за допомогою фразеологічної одиниці, то тут було б використано спосіб структурної перебудови.

Як і більшість авторів жанру фантастики Дж. Мартін, використовує метафори різних типів, щоб надати своєму мовленню виразності та своєрідності.

Метафори можна легко відтворити українською мовою із застосуванням класичних способів, виділених Т. А. Казаковою та В. І. Карабаном [1; 2]. Так, більшість метафор переклали з використанням традиційного відповідника та за допомогою способу повного перекладу, рідше, застосовуючи способи заміни, опущення, додавання та структурної перебудови.

Отже, немає сумніву в тому, що переклад художніх текстів – найбільш складний і своєрідний з усіх типів. Очевидним є те, що в кожному конкретному випадку перед автором перекладу не стоїть завдання обрати з кількох готових варіантів, а знайти творчий вихід із мовної ситуації, щоб мінімізувати втрати та зберегти стилістику та зміст оригіналу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Казакова Т. А. Теория перевода – лингвистические аспекты / Т. А. Казакова. – М. : Флинта, 2003. – 235 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 276 с.
3. Мартін Дж. Р. Р. Гра престолів // перекл. з англ. В. Бродового // 2015. – Режим доступу : <https://www.litmir.me/br/?b=170824&p=1>
4. Martin George R. R. A Game of Thrones / George R. R. Martin. – Great Britain : Bantam Spectra, 1996. – Режим доступу : <https://www.readingsanctuary.com/wp-content/uploads/2018/10/A-Game-Of-Thrones-by-George-R.R.-Martin.pdf>